MA’RIFAT YO‘LI – MILLAT KELAJAGINING POYDEVORI

Negmatov Damirjon Xakimjonovich
Samarqand viloyati, Samarqand tumani 16-son umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘quvchisi.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada jadidchilik harakatining ma’rifatparvarlik mohiyati, uning o‘zbek xalqi taraqqiyotidagi o‘rni hamda bugungi kunda yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Tarixiy manbalar va zamonaviy ilmiy qarashlar asosida jadidlarning ta’lim tizimini isloh qilish, ilm-fanni rivojlantirish va milliy uyg‘onish yo‘lidagi xizmatlari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta’lim imkoniyatlari bilan jadidlar ilgari surgan g‘oyalar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik ko‘rsatib beriladi. Tadqiqot na-tijalari shuni tasdiqlaydiki, ma’rifat har qanday jamiyat taraqqiyotining eng muhim omili bo‘lib qolmoqda. Jadidlar merosi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan va yoshlarni bilim olishga, mustaqil fikrlashga hamda Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.*

Kalit so‘zlar: *jadidchilik, ma’rifat, ilm, ta’lim, taraqqiyot, yoshlar, milliy uyg‘onish.*

Har qanday xalqning ertangi kuni uning bugungi ta’lim tizimi va yosh avlodning bilim darajasi bilan belgilanadi. Tarix shuni ko‘rsatadiki, ilm-fanga e’tibor qaratgan davlatlar qisqa vaqt ichida yuksak taraqqiyotga erishgan. Aksincha, ma’rifatdan uzoqlashgan jamiyatlar rivojlanish im-koniyatlarini boy bergan.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkiston ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayotida yuz bergan eng muhim hodisalardan biri jadidchilik harakati bo‘ldi. Bu harakat vakillari xalqni jaholat va qoloqlikdan qutqarishning yagona yo‘li sifatida ilm, ta’lim va zamonaviy tafakkurni tanladilar. Ular yangi usuldagi maktablar tashkil etdilar, darsliklar yaratdilar, gazeta va jurnallar chop etdilar hamda millatning kelajagini ma’rifat bilan bog‘ladilar.

Bugungi kunda O‘zbekistonda ta’lim tizimini rivojlantirish, yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish va zamonaviy bilimlarni egallash uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Shu jihatdan jadidlar merosini o‘rgan¬ish nafaqat tarixiy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

Jadidchilik harakatining vujudga kelishi

Jadidchilik XIX asr oxiri va XX asr boshlarida musulmon dunyosida yu-zaga kelgan ma’rifiy islohotlar ta’sirida shakllandi. “Jadid” so‘zi arab tilidan olingan bo‘lib, “yangi” degan ma’noni anglatadi. Harakatning asosiy maqsadi eski ta’lim tizimini zamonaviy bilimlar bilan boyitish, xalqning dunyoqarashini kengaytirish va milliy uyg‘onishga erishish edi.

Jadidlar ta’limni faqat diniy bilimlar bilan cheklashga qarshi chiqib, matematika, geografiya, tabiiy fanlar, tarix va chet tillarini ham o‘qitishni taklif etdilar. Ular yoshlarning har tomonlama bilimli bo‘lishini mamlakat taraqqiyotining muhim sharti deb bildilar.

Jadidlarning ma’rifat yo‘lidagi xizmatlari

Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdurauf Fitrat va boshqa jadidlar xalq ma’naviy hayotida chuqur iz qoldirdilar. Ular maktablar ochish, yangi darsliklar yaratish, teatr tashkil etish, matbuotni rivojlantirish orqali jamiyat ongini o‘zgartirishga harakat qildilar.

Behbudiy maktab islohoti va zamonaviy ta’limni rivojlantirish g‘oyalarini ilgari surgan bo‘lsa, Avloniy yoshlarni axloqiy tarbiyalash va ilm olishning ahamiyatini o‘z asarlarida keng yoritgan. Fitrat esa milliy uyg‘onish va zamonaviy tafakkurni shakllantirish zarurligini ta’kidlagan.

Ularning barchasi ilmni xalq ozodligi va taraqqiyotining eng qudratli vositasi deb hisoblagan.

Jadidlar g‘oyalarining bugungi kundagi ahamiyati

Bugungi O‘zbekistonda ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar jadidlarning orzu qilgan maqsadlariga hamohangdir. Zamonaviy maktablar, oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlar va raqamli texnologiyalar yoshlarning sifatli bilim olishi uchun keng imkoniyat yaratmoqda.

Internet, elektron kutubxonalar, masofaviy ta’lim platformalari hamda xalqaro grant dasturlari tufayli bugungi yoshlar dunyoning istalgan nuqtasidagi ilmiy manbalardan foydalanish imkoniga ega. Ammo imkoniyatning o‘zi yetarli emas. Bilim olish uchun mehnatsevarlik, intizom va mas’uliyat zarur.

Jadidlar har bir inson o‘z ustida ishlashi, doimo izlanishi va jamiyat ravnaqi uchun xizmat qilishi kerakligini uqtirganlar. Bu g‘oya bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Yoshlar va ma’rifat

Yoshlar har qanday davlatning eng katta boyligi hisoblanadi. Ularning bilimli, vatanparvar va tashabbuskor bo‘lishi mamlakat taraqqiyotining muhim omilidir.

Bugungi kunda yoshlar nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham raqobatlasha oladigan mutaxassis bo‘lishlari zarur. Buning uchun xorijiy tillarni o‘rganish, zamonaviy texnologiyalarni egallash, ilmiy tadqiqotlar bilan shug‘ullanish va doimiy ravishda o‘z ustida ishlash talab etiladi.

Jadidlarning “ilm orqali taraqqiyot” g‘oyasi aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Ular bilimni insonning eng katta boyligi deb bilganlar va yoshlarni doimo o‘qishga undaganlar.

Ma’rifat va milliy taraqqiyot

Dunyo tajribasi shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarning barchasi ilm-fan va ta’limga katta e’tibor qaratgan. Innovatsiyalar, zamonaviy texnologiyalar va iqtisodiy yuksalishning asosi ham aynan bilimli insonlardir.

Ma’rifatli jamiyatda qonun ustuvorligi, inson huquqlariga hurmat, ilmiy tafakkur va fuqarolik mas’uliyati shakllanadi. Shu sababli jadidlar ma’rifatni millat taraqqiyotining poydevori deb hisoblaganlar.

Bugungi kunda ham ta’lim tizimini rivojlantirish, yoshlarning ijodiy va intellektual salohiyatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Jadidlar o‘z xalqiga bebaho moddiy boylik emas, balki undan-da ulug‘roq meros — ilmga muhabbat, tafakkur erkinligi va Vatanga sadoqatni qoldirdilar. Ularning ma’rifatparvarlik g‘oyalari bugungi kunda ham yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Har bir yosh bilim olishni o‘zining asosiy vazifasi deb bilsa, zamonaviy texnologiyalarni puxta egallasa, milliy qadriyatlarga sodiq qolgan holda dunyo tajribasidan unumli foydalansa, jadidlar orzu qilgan ma’rifatli jamiyatni barpo etish mumkin.

Demak, millat kelajagi qudratli iqtisodiyot yoki tabiiy boyliklar bilangina emas, balki ilmli, tafakkurli va mas’uliyatli insonlar bilan bunyod etiladi. Jadidlar yoqqan ma’rifat mash’ali bugun ham yurtimiz ravnaqiga yo‘l ko‘rsatishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Behbudiy M. Tanlangan asarlar. – Toshkent.
Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
Fitrat A. Tanlangan asarlar. – Toshkent.
Qosimov B. Jadidchilik. – Toshkent.
O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. – Toshkent.
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari va ta’lim sohasiga oid me’yoriy hujjatlar.
Ilmiy jurnallar va elektron kutubxona materiallari.